Food and Agriculture Organization of the United Nations
Ministry of Agriculture & Farmers' Welfare
Ministry of Environment, Forest and Climate Change
LiFE Lifestyle for Environment
Govt. Of Odisha
gef global environment facility INVESTING IN OUR PLANET

ଘର ଅଗଣାରେ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ

ଭାରତରେ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ଗ୍ରାମୀଣ ଅର୍ଥନୀତିର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ, ଯାହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପରିବାରକୁ ଜୀବିକା, ପୋଷଣ ଏବଂ ଆୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । କୁକୁଡ଼ା, ବତକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ପାଳନ କରିବା କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ଅର୍ନ୍ତଭୁକ୍ତ । ଯେହେତୁ ଏଥିପାଇଁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କିମ୍ବା ଜାଗାର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏନାହିଁ, ତେଣୁ ରୋଜଗାର କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ପରିବାର ଏହାକୁ ଆପଣେଇଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଚାଷୀମାନେ ନିଜ ଘରର ପଛ ଭାଗର ଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ କରିଥାନ୍ତି । ଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ାମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଭଲ ଭାବରେ ଖାପଖୁଆଇ ପାରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ରୋଗ ପ୍ରତିରୋଧକ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ରୁତଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ପୃଷ୍ଟି ସୁରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନର ଭୂମିକା ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଘର ଅଗଣାରେ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନର ଉପକାରୀ ଦିଗ:-

- ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କୁ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ କୌଶଳ ଜଣା ।
- ଏଥିରେ କମ୍ ପୁଞ୍ଜି ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ।
- କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ପରିବାରର ଆୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।
- କ୍ଷୁଦ୍ର, ନାମମାତ୍ର ଓ ଭୂମିହିନ ଚାଷୀର କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ଏକ ଉପଜୀବିକା ।
- କୁକୁଡ଼ା ମଳ ଚାଷ ଜମିରେ ଖତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।
- କୁକୁଡ଼ା, ରୋଷେଇ ଘରର ବଳକା ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ପରିବେଶ ସଫା ରଖିବା ସହ ଘର ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଉଈ, କୀଟପତଙ୍ଗ ମାନଙ୍କୁ ଖାଇ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶବୃଦ୍ଧି ରୋକିଥାଏ ।
- କୁକୁଡ଼ା ଅତି କମ୍ ସମୟରେ ବଢ଼ିଯାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ କମ୍ ପରିଶ୍ରମରେ ନିଶ୍ଚିତ ଆୟ ଯୋଗାଇଥାଏ ।
- ମହିଳା ଓ ଶିଶୁମାନେ ଏହାକୁ ସହଜରେ ପରିଚାଳନା କରି ଆର୍ଥିକ ଭାବେ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହେବା ସହିତ ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ପୋଷଣ ନିରାପତ୍ତା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ାର ବିଶେଷତ୍ୱ:-

- ଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ାମାନେ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ଥାନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଭଲ ଭାବରେ ଖାପଖୁଆଇ ପାରନ୍ତି ।
- ବାହାରେ ଚରିବୁଲି ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ରୋଗ ପ୍ରତିରୋଧକ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ।
- ଦେଶୀ ଅଣ୍ଡା ଓ ମାଂସର ଚାହିଦା ଅଧିକ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ।
- ମାଈ କୁକୁଡ଼ା କୁଡୁକି ହୋଇ ଛୁଆ ଫୁଟେଇ ଥାଏ ଓ ବଂଶ ବିସ୍ତାର ସହଜରେ ହୋଇଥାଏ ।

ସାଧାରଣ ଯତ୍ନ ଓ ପରିଚାଳନା:-

- ଅଧିକ ମାଂସ ଉତ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ମାଂସଳ କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ସହିତ ଉତ୍ତମ ବାସସ୍ଥାନ ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ ।
- କୁକୁଡ଼ା ଘର, ଉଚ୍ଚ ଜାଗା, ଭଲ ଭାବରେ ପାଣି ନିଷ୍କାସନ ହୋଇପାରୁଥିବା ଓ ମୁକ୍ତ ବାୟୁ ଚଳାଚଳ କରୁଥିବା ଜାଗରେ ହେବା ଉଚିତ୍ ।
- ସହଜରେ ଏବଂ ଘର ପାଖରେ ମିଳୁଥିବା କାଠ, ବାଉଁଶ ଓ ନଡ଼ା ଆଦି ଜିନିଷରେ କୁକୁଡ଼ା ଘର ତିଆରି କରାଗଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ କମିଯିବ ।
- ନିର୍ମଳ ଓ ପରିଷ୍କାର ପାନୀୟ ଜଳ ପିଇବାକୁ ଦେବା ।
- କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯାଞ୍ଚ କରିବା । କିଛି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଗଲେ ପ୍ରାଣୀ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ କରିବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ ।
- ସଠିକ୍ ସମୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଟୀକାକରଣ କରିବା ।
- ରୋଗିଣା କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବା ଲାଗି ବ୍ୟବସ୍ତା କରିବା ଦରକାର ।
- କାଉ, ଚିଲ ଆଦି ପକ୍ଷୀମାନେ ଫାର୍ମ ଭିତରକୁ ପଶି ନପାରିବା ଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦରକାର ।
- କୁକୁଡ଼ା ଘରକୁ ସଦାସର୍ବଦା ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ ରଖିବା । ନହେଲେ କକସଡ଼ିଆ ରୋଗ ହୋଇଥାଏ ।
- କୁକୁଡ଼ା ଘରେ କୌଣସି ଧାରୁଆ ଜିନିଷ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ, ନଚେତ୍ ଏହାଦ୍ୱାରା କୁକୁଡ଼ାମାନେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତି ।
- ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଣି ପିଇବା ଜାଗାକୁ ନିୟମିତ ସଫା କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।
- ବନ୍ୟା ଭଳି ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ବିପାକରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ କୁକୁଡ଼ା ଘର ସଠିକ୍ ସ୍ଥାନରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ ଏଥିରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
- କୁକୁଡ଼ା ଗୃହରେ ସହଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଓ ସଫା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଏହା ଜୀବାଣୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ୍ ।
- କୁକୁଡ଼ାଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ପଛ ଭାଗରେ ଛୋଟ ଆବଦ୍ଧ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ କଙ୍କ୍ରିଟ୍ ଚଟାଣ ବ୍ୟବସ୍ତା କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାରୀ, ଏହାକୁ ସଫା ଓ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା ସହଜ ଏବଂ ଯଥେଷ୍ଟ ମଜବୁତ୍ ଅଟେ ।

କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ:-

କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ସଠିକ୍ ଖାଦ୍ୟ ପରିଚାଳନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ, କାରଣ ଏହା କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେ । ଉପଯୁକ୍ତ ପୋଷଣ କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ଓଜନ ବୃଦ୍ଧି, ଅଣ୍ଡା ଉତ୍ପାଦନ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ରୋଗ ପ୍ରତିରୋଧ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରେ ତେଣୁ ସଫଳ ଭାବରେ କୁକୁଡ଼ା ଚାଷ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ସଠିକ୍ ମାତ୍ରାରେ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇଦେବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ସଠିକ୍ ଭାବରେ ଖାଦ୍ୟ ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଉଚିତ୍ ।

- କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କୁ ବୟସ ଅନୁଯାୟୀ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣର ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ଖାଦ୍ୟ ଜନିତ ସଂକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଦୈନିକ ଭାବରେ ତାଜା ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ନିୟମିତ ଭାବରେ ଖାଇବା ପାତ୍ରକୁ ସଫା କରନ୍ତୁ ।
- ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପାଣି ପାତ୍ର ଯେପରି ପକ୍ଷୀର ମଳ ଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ନହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଣି ପାତ୍ର ଉପରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଢାଙ୍କୁଣୀ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପାଣି ରହିବା ଜାଗା ଯେପରି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ନହୁଏ ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତୁ । ପାଣି ବୋହି ଯାଇ ଜାଗା ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହେଲେ କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କୁ କକୋଡିଓସିସ୍ ରୋଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।
- ସଠିକ୍ ସମୟରେ ପାଣିରେ ଔଷଧ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ ।
- ବୟସ ଅନୁଯାୟୀ କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ଯୋଗାଣକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚମାନର ଦାନା ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ଅଧିକ ପୋଷକତତ୍ତ୍ୱ ପାଇଁ କୁକୁଡ଼ା ଗୃହରେ ସବୁଜ ଡାଳ ଟାଙ୍ଗନ୍ତୁ ।
- ବଡ଼ କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଛୁଆ କୁକୁଡ଼ା ସଂକ୍ରମିତ ହେବାର ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ଛୁଆ ମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଉଚିତ୍ :-
  (ଖାଦ୍ୟ ଦେବାର କ୍ରମ ଏହି ପରି ହେବା ଉଚିତ୍- କୁକୁଡ଼ା ଚିଆଁ /ବଢୁଥିବା କୁକୁଡ଼ା /ବୟସ୍କ କୁକୁଡ଼ା / ଅସୁସ୍ଥ କୁକୁଡ଼ା)

ଟିକାକରଣ:-

କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ଟିକାକରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗକୁ ରୋକିବା, ରୋଗ ବ୍ୟାପିବାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା, ମୃତ୍ୟୁହାର ହ୍ରାସ କରିବା, ଉତ୍ପାଦନରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା, ଅତିମାତ୍ରାରେ ଆଣ୍ଟିବାୟୋଟିକ୍ ର ବ୍ୟବହାର ହ୍ରାସ ଏବଂ ଖାଦ୍ୟଜନିତ ରୋଗର ଆଶଙ୍କାକୁ ହ୍ରାସ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଟିକା ନେଇଥିବା ପକ୍ଷୀମାନେ କ୍ଷତିକାରକ ଜୀବାଣୁ ଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା କମ୍ ଥାଏ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସୁସ୍ଥ ଦଳ ହେବା ସହିତ ଉତ୍ତମ ଉତ୍ପାଦନ ମିଳିଥାଏ । କୁକୁଡ଼ା ଚାଷୀମାନେ ପ୍ରାଣୀ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ମିଶି ସେମାନଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ସମସ୍ୟା ଅନୁଯାୟୀ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଟିକାକରଣ ସୂଚୀ ଅନୁଯାୟୀ ଟିକାକରଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

କୁକୁଡ଼ା ମାନଙ୍କର ଟୀକାକରଣ ସୂଚୀ

ବୟସ	ଟୀକା
୧ଦିନର ଚିଆଁ	ମାରେକଙ୍କ ଟୀକା
ଦିନ ୦୭	ଲାସୋଟା (ଏଫ-୧)
ଦିନ ୨୭	ବୁଷ୍ଟର୍ (ଏଫ-୧)
୨.୫ ମାସ	ବସନ୍ତ ଟୀକା (ପ୍ରତି ଚାରିମାସରେ)
୧୨ ସପ୍ତାହ	ଫାଉଲ୍ ପକ୍ସ (ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଥର)
	କୃମିନାଶକ(ଟୀକାକରଣର) ୧୫ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ

କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତୀୟ ଉତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସ

ଖାଦ୍ୟ

ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ, ୩-୪ ଥର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦେବା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଦାନ, ଛୋଟ ଏବଂ ବଡ଼ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଅଲଗା ଭାବରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦେବା, ପରିଷ୍କାର ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦେବା

ତଦାରଖ

ପକ୍ଷୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବସ୍ଥା ନିୟମିତ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଅସୁସ୍ଥ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଅଲଗା ରଖିବା, ମୃତ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ବାହାର କରିବା, ପରିଷ୍କାର ଓ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତାର ନିୟମିତ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ।

ସୁରକ୍ଷା

ଜଙ୍ଗଲି ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ଓ କୀଟପତଙ୍ଗ ଠାରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଜାତି ଅନୁଯାୟୀ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଅଲଗା ରଖିବା, ଅସୁସ୍ଥ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଅଲଗା ଭାବରେ ରଖିବା, ବାହାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୁକୁଡ଼ା ରହୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ ନକରାଇବା

ଟୀକାକରଣ

ସଠିକ୍ ସମୟରେ ଟୀକାକରଣ କରିବା, ୪ଥର କୃମିନାଶକ ଦେବା, ନିୟମିତ ପ୍ରାଣୀ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ କୁକୁଡ଼ା ଚିଆଁକୁ ଭିଟାମିନ ଏବଂ ରୋଗପ୍ରତିରୋଧୀ ଦ୍ରବଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା

ପରିଷ୍କାର ଓ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା

କୁକୁଡ଼ା ଗୃହକୁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ସଫା ରଖିବା, ଜୀବାଣୁ ନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରି ଜୀବାଣୁମୁକ୍ତ କରିବା ଏବଂ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପକରଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ସଫା କରିବା ।

ବାସଗୃହ

ସଫା ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ରହିବା ଘର ଯୋଗାଇ ଦେବା, ଘରକୁ ଉଷୁମ ରଖିବା, ଚଟାଣରେ କାଠ ଗୁଣ୍ଡ, କୁଣ୍ଡା ବିଛେଇବା